

ULUSAL MADENCİLİK POLİTİKASI İÇİN TEMEL İLKE VE GÖRÜŞLERİMİZ

Günümüzde, çok sayıda ülke ya da uluslararası kuruluş tarafından formüle edilerek yayınlanmış madencilik politika metinleri ya da bu politikaların dayandığı temel ilkeler bulunmakla beraber, söz konusu metinlerin her ülkenin kendi özel koşulları dikkate alınarak ve kendi gereksinimleri, öncelikleri ya da amaç ve hedefleri doğrultusunda oluşturulması gerektiği açıktır. Yukarıda da değinildiği üzere; madencilik politikaları, ilgili ülkenin siyasi sistemine, ekonomik-teknolojik düzeyine, toplumsal yapısına, çevreye olan bakışına, sahip olduğu mineral kaynaklarının miktar ve çeşitliliğine, maden kaynaklarının stratejik önem derecelerine, mineral talebine, tarihsel madencilik deneyimine ve benzeri hususlara göre farklılık gösterebilecektir. Bu çerçevede, Türkiye'nin de oldukça özgün bir konumda bulunduğu söylenebilir. Aşağıda, ülkemiz madenciliğinin mevcut durumu dikkate alınmak suretiyle ve temel insani, ahlaki ve bilimsel ilkelerden yola çıkılarak Türkiye madencilik endüstrisi için genel bir politika çerçevesi tanımlanmaktadır:

1. İNSAN VE EMEK

Her tür ekonomik faaliyette olması gerektiği gibi madencilik faaliyetlerinde de amaç, insanın refah ve mutluluğudur. İnsana ve emeğe saygı, madencilik faaliyetlerinin planlanma ve uygulanmasında odak noktası olmalıdır.

Madencilik faaliyetlerinin her aşamasında insan hakları, kültürel kimlikler ve kültürel miras devletin güvencesi altında olmalıdır. Madencilik faaliyetleri nedeniyle yerel halkın mevcut yaşam standartlarının olumsuz yönde etkilenmesine izin verilmemeli, sağlıklı ve temiz bir çevrede yaşamlarını sürdürebilme hakları korunmalıdır.

Maden işletmelerinde emeğin örgütlenmesi teşvik edilmeli, çalışanların örgütlenme tercihlerine ve toplu sözleşme haklarına saygı duyulmalıdır.

Madencilik faaliyetinde bulunan firmalar ya da kamu kuruluşlarının, çalışanların iş yapma yetenekleri ile ilgisi olmayan faktörlere dayanarak işe alma, ücretlendirme, fazla mesai, eğitime erişim, terfi, işten çıkarma, emeklilik ve benzeri kararlarında ayrımcılık yapmaları engellenmelidir.

Madencilik sektöründe çocuk işçiliğinin önlenmesine yönelik gerekli yasal ve idari her türlü tedbir alınmalıdır.

Maden işletmelerinde kadın çalışanların sayısının artırılması ve rollerinin güçlendirilmesi sağlanmalıdır.

Mülteci, göçmen ya da sığınmacı işçilerin diğer çalışanlarla aynı muameleye tâbi ve eşit haklara sahip olmaları sağlanmalıdır.

2. BİLİMSEL MADENCİLİK

Madencilik sektörüne ilişkin tüm amaç ve hedefler ile uygulamalar, bilimsel ve teknik temeller üzerinde geliştirilmeli, bilimsel bilgi ile desteklenmeyen söylem ya da tasarımlardan uzak durulmalıdır.

3. ULUSAL YARAR / KAMU YARARI

Madencilik faaliyetleri, ulusal amaç ve hedeflerle uyumlu olmalı, kamu yararı öncelikli olarak göz önünde tutulmalıdır. Herhangi bir madencilik faaliyeti, faaliyette bulunan firmaya gelir ya da devlete vergi sağlamanın ötesinde bir fayda yaratmıyorsa ülke ve toplum çıkarlarına hizmet etme noktasında eksik demektir.

Madencilik faaliyetleri, esas olarak ekonomik kalkınmaya ve yoksulluğun azaltılarak gelir dağılımının düzeltilmesi hedeflerine yönlendirilmelidir. Madencilik faaliyetleri sonucunda ortaya çıkan fayda ve maliyetin topluma adil bir şekilde dağıtılması sağlanmalıdır.

4. KAYNAKLARIN VERİMLİ KULLANIMI

Madencilik faaliyetlerinde doğal kaynakların verimli kullanılması sağlanmalı ve kamu yararına olmayan amaçlarla kaynak kayıplarına yol açılması önlenmelidir. Doğal kaynakların, gelecek nesillerin mahrumiyetine yol açacak şekilde tüketilmesi engellenmelidir.

5. MADEN ARAMALARI

Devlet, ülke yeraltı kaynaklarının aranarak tamamen ortaya çıkarılmasından sorumludur. Aramalarla ilgili etkin yasal ve yönetsel yapıların tesisi ve çağdaş teknolojilerin kullanıldığı arama faaliyetlerinin kamu denetiminde ve mutlaka rasyonel bir plan çerçevesinde yürütülmesi gerekir. Kamu idaresi, aramaların sonuçlarından tüm vatandaşları bilgilendirmelidir.

6. PLANLAMA

Madencilik sektörü, ülke ekonomisinin bütününden yola çıkılarak ve ilişkili olduğu tüm diğer ekonomik sektörler de dikkate alınmak suretiyle detaylı ve kapsamlı bir şekilde planlanmalıdır. Planlamada; hammadde arz güvenliğinin sağlanması, dışa bağımlılığın azaltılması ve katma değer artırılması özellikle hedeflenmelidir.

Madencilik sektöründe üretimin hedefi dış satım değil, ülke sanayi sektörleri olmalıdır. Madencilik sektörünün ülke kalkınmasındaki kritik önemi, fazla miktarlarda üretilip yurt dışına satılarak döviz elde edilmesinde değil, ancak, yerli sanayiye düşük maliyette ve kaliteli girdi sağlamasındadır. Bu çerçevede, madencilik sektörünün planlanmasında yerel, bölgesel ve ulusal sanayiler ile entegrasyon ön planda tutulmalıdır.

Madencilik sektöründe öncelikli hedef üretim ve üretim kapasitesinin artırılması değil, üretimde verimlilik ve kalitenin artırılması olmalıdır. Madencilik üretimleri, inşaat gibi ikincil ekonomik faaliyetler yerine, inovasyonun, bilgi ve yüksek teknolojinin öne çıktığı, düşük enerji yoğunluklu üçüncü ve dördüncü seviye ekonomik faaliyetleri hedeflemelidir. Ülkemiz için stratejik madenler bu çerçevede belirlenmeli, bu madenlerin güvenli teminine yönelik detaylı planlamalar yapılmalıdır. Bir an önce Ülkemizde kritik hammaddelerin belirlenmesi ve bu hammaddelere bağımlılığın azaltılmasına yönelik yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

Madencilik sektöründe maden havzalarının “Genel Havza Planlamasına” dayanan bir disiplin içerisinde ele alınmaması önemli kaynak kayıplarına, verimsizlik ve iş güvenliği sorunlarına yol açmaktadır. Maden havzaları; madenler, yöre sanayisi, tarımı, ormanları, su kaynakları, toplumsal-ekonomik durumu bir arada ve bütünleşik olarak ele alınarak projelendirilip işletilmelidir. Maden sahalarının harita üzerinde birbirinden ayrılmış parçalar halinde işletilmesi uygulaması sürdürülebilir doğal kaynak yönetimine aykırıdır.

7. HESAP VERİLEBİLİRLİK VE ŞEFFAFLIK

Madencilik sektöründe faaliyet gösteren kamu ve özel kuruluşlarda hesap verilebilirlik ve şeffaflık sağlanmalıdır. Toplumun, ülkedeki madencilik faaliyetlerinin tamamından bilgi sahibi olma hakkı vardır. Madencilik faaliyetlerinin her aşamasında alınan kararlardan toplumun tüm kesimleri bilgilendirilmelidir. Herhangi bir madencilik faaliyeti için devletten izin talebinde bulunan firmalar; talebin kapsamını, detaylarını ve muhtemel sonuçlarını yerel topluluklar ve ilgili tüm taraflarla tartışmalı, faaliyetleriyle ilgili kamuoyunu yazılı raporlarla bilgilendirmelidir.

Yerel halkın onayını almamış hiçbir ekonomik girişimin ülkeye yarar getirmesi beklenemez. Madencilik sektörüne ilişkin alınacak kararlarda ilgili yöre halkının da demokratik katılımı sağlanmalıdır. Madencilik firmaları, faaliyetlerden etkilenmesi muhtemel topluluklara görüşlerini ifade etme fırsatı vermeli ve olumsuz etkilerin azaltılmasına yönelik önlemlerin geliştirilmesi sürecine dâhil etmelidir.

Gerek devlet gerekse madencilik faaliyetinde bulunan firmalar, madencilik faaliyetlerinden kaynaklanan (insan hakları, etik, toplumsal ya da çevresel) olumsuzlukları rapor etmek üzere çalışanların ya da yerel toplulukların kolaylıkla erişebilecekleri, etkin çalışan ve güvenli bir mekanizmayı sağlamalıdır.

Madencilik faaliyetlerinden elde edilen kazanç, vergi ya da devlet hakkı gibi gelirlere ilişkin bilgiler, bu gelirlerin yerel, bölgesel ya da ulusal düzeyde nasıl paylaştırıldığı bilgisi de dâhil olmak üzere açık ve şeffaf bir şekilde toplumun bilgisine sunulmalıdır.

8. YERELİN HAKLARI

Madencilik faaliyetlerinden elde edilen gelirlerin, ülkenin sürdürülebilir kalkınma hedefleri doğrultusunda harcanması sağlanmalı, bu çerçevede madencilik faaliyetlerinin yapıldığı bölgenin kalkınmasına öncelik verilmelidir. Firmalar, faaliyette buldukları bölgedeki yerel toplulukların uzun vadeli toplumsal, kültürel, çevresel ve ekonomik gelişimlerine sürekli katkıda bulunmalıdır.

Elde edilen gelirlerden faaliyetlerin yapıldığı bölgeye ve yerel topluluklara istihdam, eğitim ve sağlık hizmetlerinin getirilmesi amacıyla harcama yapılması sağlanmalıdır.

Madencilik faaliyetleri için gereken istihdam öncelikli olarak faaliyetin yapıldığı bölgeden sağlanmalı ve eğitim ya da deneyim ihtiyacı gibi nedenlerden bölge ya da ülke dışından yapılan -işçi ya da yönetici düzeyindeki- istihdam zaman içerisinde gereken çalışmalar yapılarak bölge ya da yurt içine yönlendirilmelidir.

Madencilik faaliyetleri için gereken mal ve hizmetin tedarikinde -sırasıyla- faaliyetin yapıldığı bölge, yakın çevresi ya da yurt içi öncelikli olmalıdır.

9. ÇEVRE

Madencilik sektöründe, çevre dostu teknoloji ve yöntemlerin kullanılması teşvik edilmeli, madencilik süreçlerinde ya da sonrasında çevrenin korunmasına ya da yenilenmesine yönelik önlemlerin alınması sağlanmalıdır.

Madencilik faaliyetlerinin yürütüldüğü çevredeki doğal kaynakların (toprak, bitki, hayvan, su, hava) sürdürülebilir ve verimli kullanımı temin edilmelidir.

Madencilik faaliyetlerinin her aşamasında çevreye olan zararın en aza indirilmesi sağlanmalı, "sıfır atık" öncelikli hedef olmalıdır.

Firmalar, faaliyetlerinden etkilenmesi muhtemel biyoçeşitlilik ve ekosistemin korunması ve desteklenmesine yönelik tüm önlemleri almalıdır.

Madencilik faaliyetlerinin her aşamasında faaliyetlerin çevre ve sosyal çevre üzerindeki potansiyel etkileri belirlenmeli, bu etkilerin olası sonuçları ortaya konulmalı, olumlu etkilerin güçlendirilmesi, olumsuz etkilerin ise kabul edilebilir bir düzeye indirilmesi ya da tamamen ortadan kaldırılması amacıyla faaliyeti yapan firmalardan gerekli ve yeterli taahhütler alınmalıdır.

Madencilik faaliyetlerine, faaliyet sonrası kapatma ve çevre düzenlemeleriyle ilgili yeterli finansal güvencenin mevcudiyeti halinde izin verilmelidir. Firmalar, madencilik faaliyetine ilişkin olarak toplumsal ve çevresel önlemleri içeren bir kapatma planını faaliyetin başlangıcından itibaren hazırlamalı ve düzenli olarak güncellemelidir. Kapatma sonrasındaki süreç devlet tarafından izlenmeli ve denetlenmeli, görevli ve sorumlu kamu kuruluşlarının izleme ve denetleme konusunda yeterli kapasiteye sahip olmaları sağlanmalıdır.

10. İŞÇİ SAĞLIĞI VE İŞ GÜVENLİĞİ

Madencilik faaliyetlerinin her aşamasında en yüksek uluslararası iş sağlığı ve güvenliği standartlarının uygulanması sürekli izleme ve denetimler yoluyla sağlanmalıdır. Maden işletmelerinde iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin riskleri azaltacak ve kaza, yaralanma ya da hastalık riskini en aza indirecek önlemlerin alınması öncelik olmalıdır.

11. TEKNOLOJİ – İNOVASYON

Madencilik sektöründe aramadan uç ürüne kadar her aşamada ileri teknoloji kullanımı amaçlanmalıdır. Üretim ve kaynak performansının iyileştirilmesine ve yeni ürünlerin elde edilmesine yönelik olarak yeni gelişen teknolojilerin kullanımı, sektörün ülke kalkınmasına katkısı bakımından kritik önemdedir. Bu nedenle sektörde yüksek teknoloji kullanımı ve üretilmesi ile inovasyona yönelik araştırma-geliştirme çalışmaları teşvik edilmelidir. İleri

Üretim teknolojilerinin geliştirilmesi ve kullanımı, daha temiz ve daha verimli madencilik süreç ve ürünlerinin temini bakımından da önkoşuldur.

Madencilik makine ekipman ve teknolojilerinin üretilbileceği bir sanayinin geliştirilmesi teşvik edilmelidir.

12. EğİTİM

Madencilik sektöründeki eğitim ve ğretim konusu yeniden ele alınmalı ve sektörün gereksinim ve beklentileri yansıtılmalıdır. Madencilik sektöründe, yeni teknolojilere uyum sağlayacak ve bunları kullanabilecek nitelikli işgücünün oluşturulması sağlanmalıdır.

Madencilik faaliyetlerinin her aşamasında, en az bir maden mühendisinin varlığı zorunlu olmalıdır.

13. KAMU KURULUŞLARININ YETKİNLİğİ

Madencilik sektöründen sorumlu ve görevli kamu kuruluşlarının; mühendislik, projecilik, işletmecilik, iş sağlığı ve güvenliği ve benzeri konularda endüstriye yol göstericilik yapabilecek kapasiteye sahip olması sağlanmalıdır. Kamu otoritesi madencilik faaliyetlerinin ulusal strateji ve hedeflerle ne ölçüde uyumlu olduğunu belirleyebilecek yetkinlikte olmalıdır.

Kamu madencilik kuruluŐlarında tamamen ortadan kalkmış bulunan liyakat sisteminin mutlaka tesis edilmesi sağlanmalıdır. Bakanlıklar (siyaset) Kamu İktisadi Kurumlarından elini çekmeli bu kurumların özerkliği sağlanmalıdır.

Madencilik üretimiyle görevlendirilen kamu madencilik kuruluşlarının, asli görevlerini zel Őirketlere yaptırma uygulamasından vazgeçilmelidir.

14. TOPLUMSAL / DEMOKRATİK KATILIM

Toplumsal, ekonomik ve çevresel bakımdan sürdürülebilir bir madencilik sektörünün gelişimi; devlet, sektörde faaliyet gösteren kurum ve kuruluŐlar ile demokratik kitle örgütleri ve sivil toplum örgütlerinin yapıcı iş birliği ile mümkündür. Söz konusu tarafların doğrudan katılımları olmaksızın hazırlanacak herhangi bir sektör planının ya da plan uygulamasının başarılı olması mümkün değildir.

15. DENETİM

Madencilik faaliyetleri, çalışma ortamı ve koşulları nedeniyle iş sağlığı ve güvenliği risklerinin yoğun olduğu iş kollarından biridir.

Çalışma Őartları ve işkolunda rastlanılan mesleki risklerin ve iş kazalarının sıklığı, birçok ülkede olduğu gibi ülkemizde de maden işkolunda faaliyet gösteren işletmelerin yoğun bir Şekilde denetlenmesini gerekli kılmaktadır.

Denetimler sık aralıklarla tekrarlanmalı ve raporlanmalıdır. Denetim sonuçlarına dayalı olarak, madencilik faaliyetleri ile ilgili düzeltici önlemler alınmalı ve iyileştirme süreçleri gerçekleştirilmelidir. Ayrıca, denetim sonuçları kamuoyuyla paylaşılmalı ve Şeffaflık sağlanmalıdır. Bu sayede hem işletmelerin hem de yetkili kurumların sorumlulukları daha etkin bir Şekilde kamuoyu tarafından takip edilmiş olacaktır.